
GETUIGENIS

Eurocommunisme

Jef Turf

“Tot de meest ontstellende aspecten van het stalinisme behoort de wrede praktijk van de vernietiging (meestal - en vooral in het Westen - de morele) van tegenstanders in de eigen beweging. Om dan, dikwijls reeds daarop, de opvatting van de verslagen tegenstanders voor eigen rekening over te nemen.” (Jan Debrouwere, 1992)

Na '68

De Kommunistische Partij van België kende tijdens de eerste helft van de jaren '70 een relatief grote toeloop van begaafde jonge intellectuelen, vooral in Vlaanderen en Brussel. Velen onder hen zouden in latere jaren een niet onbelangrijke rol spelen in de academische, gerechtelijke en medische wereld.

Dit fenomeen was nieuw in Vlaanderen. Wel waren in het verleden geïsoleerde intellectuelen toegetreden tot de KP, maar de ideeën van de partij hadden tot dan toe nooit veel aantrekkingskracht uitgeoefend op de Vlaamse intelligentsia, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland. De oorzaken van de nieuwe beweging zijn veelvuldig en zowel extern als intern aan de partij.

Extern was er vooral het verwerken van '68, toen de kritiek op de ziellose consumptie-maatschappij de belangstelling voor het marxisme aanwakkerde. Dit bracht heel wat jongeren op het spoor van de KP, die op het gebied van organisatie van de klassenstrijd toch op heel wat ervaring kon terugblikken. De

mateloze anti-communistische hetze uit de periode van de Koude Oorlog had langzamerhand heel wat aan scherpte ingeboet.

Intern had de KP een aantal veranderingen ondergaan. De partij en haar leiding waren tot dan toe hoofdzakelijk samengesteld uit mensen van de oorlogsgeneratie. Deze waren overwegend unitaristisch-patriottisch ingesteld, gevormd in de school van de CPSU ten tijde van Stalin en vooral afkomstig uit de grote industriële centra met nadruk op Wallonië. In de jaren '50, begin jaren '60, werd in de leiding ruimte gemaakt voor de schaarse vertegenwoordigers van een nieuwe generatie die de partij vervoegd had tijdens de donkerste periode van de Koude Oorlog.

Het was ook de tijd van het tanende imago van de CPSU als modelpartij. Er was de kritiek geweest van Chroesjtsjov op Stalin tijdens het 20e partijcongres van de CPSU, de opstand in Hongarije, de luider klinkende stem van de dissidenten en de inbreuken op de mensenrechten. Dit alles had de KP getraumatiseerd en had geleid tot zeer intensieve discussies in alle geledingen. Uit deze discus-

sie kristalliseerden twee strekkingen die de partij van basis tot top zouden verdelen. Er waren enerzijds de onvoorwaardelijk getrouwen aan de CPSU, die zin en inhoud gaf aan hun communistische overtuiging. Zij verdedigden een primitieve, eerder mechanistische visie op het marxisme. Anderzijds waren er diegenen die begrepen dat de Sovjet-Unie onmogelijk model kon staan voor een socialistische samenleving in West-Europa en die het marxisme niet als een bijbel beschouwden, maar veeleer als een steeds te actualiseren maatschappijkritische theorie. In die jaren werd de basis gelegd van het onopgelost conflict dat dertig jaar later zou leiden tot de feitelijke verdwijning van de KP.

Voorts verwierf, onder impuls van de Vlaamse leden van de partijleiding, de Vlaamse problematiek een zekere erkenning, zoals bleek uit de actieve instemming van de KP in Vlaanderen met de strijd voor Leuven-Vlaams. Dit was het embryo van waaruit later de federalisering van de KP en de autonomie van de partij in Vlaanderen zouden ontstaan. Maar weer na vele aarzelingen en dubbelzinnigheden. Typisch is ook dat het geduurd heeft tot ver in de jaren '60 vooraleer aanvaard werd dat tijdens de vergaderingen van het Politiek Bureau Nederlands werd gesproken en vertaald ten behoeve van de totaal Nederlands-onkundige Walen.

De jonge generatie die tot de KP toetrad wist nauwelijks iets af van de inwendige keuken van de partij, die in Vlaanderen overkwam als een relatief open partij, stevig ingeplant in de arbeidersbeweging, alvast in de grote centra en die wellicht in staat geacht werd de nieuwe ideeën van '68 te integreren in haar politiek. Voor de KP zelf bood zich een enige mogelijkheid aan om het grote tekort, namelijk het

ontbreken van een hechte band met intellectuelen die niet langer bereid waren hun kennis ter beschikking te stellen van een ontspoorde monopolie-kapitalistische samenleving, in haar geschiedenis aan te vullen. De democratisering van het universitaire onderwijs had tot gevolg dat het louter elitaire klasse-aspect van de intellectuelen, als trouwe dienaars van de burgerlijke ideologie, begon te tanen.

Orthodoxen en vernieuwers

De nieuwe lichtung van Vlaamse intellectuelen vond vlug haar draai in het militantenleven van de KP en formuleerde haar prioriteiten: duidelijke stellingnamen in de belangrijke politieke en morele problemen van onze samenleving: mensenrechten, milieu, feminisme, gezondheidsbeleid, onderwijs, cultuur enz.; geen aanvaarding van enig buitenlands model, geen afhankelijkheid van de CPSU, recht op kritiek en verwerping van het 'democratische centralisme' dat door de bestendiging van de macht aan de top elke vernieuwing afremt, dat de 'horizontale' contacten tussen de verschillende afdelingen en federaties belemmert en dat bovendien het spreekrecht van de basis ontkent.

De vernieuwingsbeweging na '68 vond inspiratie bij stromingen die in andere Europese communistische partijen reeds veel verder ontwikkeld waren, vooral dan bij de Italiaanse en de Spaanse KP, die niet alleen openlijk formeel afstand namen van het beleid van de CPSU, maar daarin consequent bleven en bovendien de nadruk legden op de ontwikkeling van een eigen strategie, aangepast aan de toestand in hun land. Zij weigerden een internationale communistische beweging die in dienst stond van de Sovjet-Unie. De op-

vattingen inzake de autonomie van de partijen en van het polycentrisme zouden, na enkele jaren van zware debatten, een feitelijke bekrachtiging vinden in de Conferentie van de Europese communistische partijen in Berlijn in 1976. Het eurocommunisme werd een haalbare kaart.

De partij, met haar traditioneel ouvriëristische accenten, was niet goed voorbereid op de komst van de jonge intellectuelen. De proletarische basis keek argwanend toe op dat jonge geweld dat vele heilige huisjes wou omverhalen. In de federaties waar de plaatselijke leiding ervoor zorgde dat zij ruimte kregen voor hun ideeën, zoals in Brussel en voor Vlaanderen vooral in Gent, kwam het tot een reële nieuwe aanpak. Elders, zoals in Antwerpen met zijn sterke proletarische traditie, weigerde de leiding het voortouw te nemen. Vernieuwers werden slechts geduld voor zover zij bereid waren zich te voegen naar de oude normen.

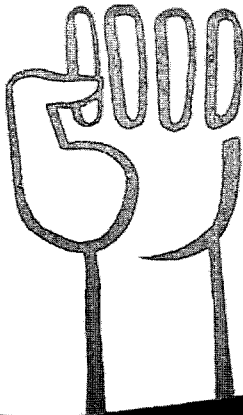
Ondertussen woedde binnen de partij de ruzie tussen orthodoxen en vernieuwers onverminderd voort. De sterkste federatie van het land, de Luikse, verzette zich met man en macht tegen elke aantasting van het leidersprincipe van de CPSU, saboteerde elke poging tot vernieuwing en bleef zweren bij het mechanistisch-ouvriëristische model: de klassenstrijd van het proletariaat, met hefboomen in de bedrijven en de syndicaten, moest uitzicht bieden op de verwezenlijking van de dictatuur van het proletariaat. Alles en iedereen die niet paste in dit model, werd verdoemd naar het leger van de renegaten, de klasseverraders of de revisionisten. De steeds herhaalde totaal onvruchtbare discussie legde jarenlang de leiding van de partij lam. Voorzitter Van Geyt voerde een weliswaar moedige, maar uitzichtloze strijd tegen de Luikse stalinisten en hun openlijke en vooral verbor-

gen 'acoliëten' elders in de partij en in de partijleiding. Schier elke zitting van het Centraal Comité werd in beslag genomen door het eindeloos 'gefilibuster' van de Luikse communisten. De partijleiding merkte niet dat het aanslepende conflict elke opening naar de verdedigers van de nieuwe sociale problematiek hypothekeerde.

Gramsci ontdekt

Ondertussen, en bijna onafhankelijk van dit debat, rijpten bij de basis van een aantal afdelingen de ideeën die later onder de noemer 'eurocommunisme' zouden geplaatst worden. De publicatie van het erg toegankelijke werk van Santiago Carillo *Eurocommunisme en Staat* droeg in aanzienlijke mate bij tot de versteviging en de globalisering van al wat sedert 1968 in de omgeving van de West-Europese communistische partijen was gegroeid.

"Santiago Carillo resumeert in zijn werk wat in het eurocommunisme globaal ter discussie staat: een opvatting over de weg naar het socialisme, een opvatting over het model van het socialisme en een opvatting over het internationalisme in de communistische beweging. Daarbij zijn de eerste twee opvattingen innig verbonden met de realiteit van de hoog ontwikkelde kapitalistische landen vandaag, en de laatste opvatting met zekere praktijken en concepties van de internationale communistische beweging vroeger. Daarmee doemt onmiddellijk het fundamenteel tweeledig karakter van het eurocommunisme op: de eurocommunisten reflecteren niet alleen over de eigen, nationale weg naar het socialisme. Zij reflecteren tegelijk over de geschiedenis van de communistische beweging zelf, over de onderlinge relaties tussen de communistische partijen en over een reeks onsocialistische praktijken

KRITIS

info- en debatavond over

KERNENERGIE

vandaag... en morgen?

inleiding: GILBERT EGGERMONT
(kommissie der wijzen)

debat: JEF TURF (KPB)

GUIDO STEENKISTE (VAKS)

maandag 21 november 20u.

konferentiezaal ASLK - korte meer (hoek kouter)

VREDE L.W. EN V.K.S.

big van zigt

Als kernfysicus was Jef Turf zeer kritisch over het gebruik van kernenergie

in de 'socialistische' landen." (Jan Vermeersch, Vlaams Marxistisch Tijdschrift, 12,2)

Carillo bouwde voort op een aantal ideeën door de Italiaanse communist Antonio Gramsci (1891-1937) ontwikkeld, vooral tijdens zijn tienjarig verblijf in de fascistische kerkers van Mussolini. De internationale betekenis van Gramsci's werk voor het levende marxisme kreeg slechts vorm na 1968, nadat duidelijk werd dat zijn opvattingen over revolutie en staat meer mogelijkheden boden voor de West-Europese revolutionaire beweging dan het sovjetmodel.

Draaien rond de hete brij

Voor dit alles was er bij de leiding van de KPB weinig belangstelling te bespeuren. Ze was te zeer begaan met de nooit ophoudende fractiestrijd binnen de partij en was als de dood voor nieuwe ideeën die de innerlijke tegenstellingen alleen maar konden aanzwengelen. Slechts wanneer grote broer in Frankrijk zich even aansloot bij de Italiaanse en Spaanse communisten, kon het woord 'eurocommunisme' in de mond genomen worden, waarbij men bovendien het begrip onmiddellijk een zeer beperkende en selectieve betekenis meegaf.

De eurocommunistiche stroming zag het reeds als een overwinning wanneer de Rode Vaan van 7 juli 1977 een editoriaal kon publiceren, getiteld *Omtrent Eurocommunisme*. Het stuk, door mijzelf geschreven, weerspiegelt perfect én de groeiende invloed van de eurocommunistiche strekking, én de overwegend ontwijkende houding van de partijleiding.

Kort daarop kwam het Centraal Comité bijeen om een verslag te horen van de Waalse

ondervoorzitter Claude Renard over het thema De Kommunistische Partij van België en de internationale communistische beweging. Laten we luisteren naar wat hij vertelde inzake het eurocommunisme. Na erop gewezen te hebben dat de nieuwe periode gekenmerkt werd door een verscheidenheid zonder voorgaande van het revolutionaire proces in de wereld, vervolgde Renard:

"In deze verscheidenheid ontstond het begrip eurocommunisme. Er is geen reden waarom wij dit zouden beschouwen als een kwalijke machinatie van het imperialisme, al blijven er heel wat dubbelzinnigheden bestaan. Deze dubbelzinnigheid is niet altijd het werk van de tegenstrever. De Franse en Italiaanse kameraden geven geldige definities ervan, maar de Spaanse voegen er soms ideeën bij die erg doen denken aan de Chinese thesissen over de supermachten. Deze ideeën zijn niet verenigbaar met de stellingen van onze congressen. In ieder geval hoort het woord thuis in het politiek vocabularium, en de harde strijd in Frankrijk en Italië zal - mede dank zij de hulp van het Amerikaans imperialisme - wel zorgen voor de noodzakelijke opklaringen."

Voorts ging hij in op de gemeenschappelijke aspecten van de verschillende West-Europese partijen, die zich al dan niet bekenden tot het eurocommunisme:

"We moeten ons afvragen of deze uitdrukking er al dan niet toe bijdraagt in te zien dat iedere partij geconfronteerd wordt met verschillende situaties, ook in West-Europa, situaties die in alle onafhankelijkheid moeten worden benaderd, en nationale, oorspronkelijke oplossingen vereisen. Wat België betreft: Hoe meer we vooruitgaan, hoe beter we zullen zien dat de doeltreffendheid van onze politieke actie ons verplicht anders te handelen dan in Frankrijk, Italië, Portugal enz. Solidair, maar niet hetzelfde."

Verkiezingsaffiche van 1981

Deze tekst is een mooi voorbeeld van de Belgische communistische dialectiek. De term eurocommunisme werd niet verworpen, er werd echter geen eigen inhoud aan gegeven en voor de rest werd hij verdrongen in beschouwingen waarin beide kampen binnen de partij een stuk kritiek en een stuk tegemoetkoming vonden.

Ondertussen ging de inhoudelijke zoektocht naar politieke alternatieven in eurocommunistische zin door, helemaal niet op initiatief van, of gesteund door de partijleiding, maar wel gevoed door de jonge intellectuelen. Buiten elke discussie binnen het Politiek Bureau om, trachtte ik zelf een verlengstuk te geven aan de zoektocht, door het eurocommunisme te plaatsen in de anti-autoritaire stroming die reeds lang bestond binnen de KP:

"Fundamenteel bij het eurocommunisme is derhalve de zware verplichting alle opvattingen, zeggen we ook alle vastgeroeste overtuigingen, opnieuw te gaan toetsen aan de levende werkelijkheid van de klassenstrijd in de hedendaagse nationale en internationale context. Hierbij hoort de - marxistische - bereidheid opvattingen en schema's te verwerpen die niet meer door de ervaring gestaafd worden. En dit zowel voor wat de strategische beginselen betreft, als voor de organisatieprincipes van de KP. In die zin kan men niet spreken van het eurocommunisme dat een breuk zou betekenen in haar ontwikkeling. In tegendeel bestaat er bij de KPB een politieke traditie, aanwijsbaar 25 jaar oud, waarvan het eurocommunisme de normale afronding vormt. Moet er aan herinnerd worden dat ons congres van Vilvoorde, dat brak met een sectair en dogmatisch verleden, plaats vond in 1954 (d.w.z. twee jaar voor het 20ste congres van de KPSU); dat de term en het begrip dictatuur van het proletariaat sedert meer dan 15 jaar bewust uit onze teksten is verdwenen, dat ons 19de congres (Oostende 1968) duidelijk

de inhoud van onze eigen weg naar het socialisme heeft geformuleerd?"

Ondertussen werd er in Vlaanderen, vooral onder impuls van de jonge intellectuelen, ernstig werk gemaakt van de invulling van een eurocommunistisch partijprogramma. Verschillende commissies, waarin zij een belangrijke rol vervulden, slaagden erin hun bekommernissen te vertalen in programmatische voorstellen. Daardoor ontstonden verschillende brochures over thema's zoals gezondheidszorg, energiebeleid, onderwijs, feminisme, rechtshulp, werkloosheid enz. Vele partijleden speelden een pioniersrol in allereerste hande buurt- of wijkcomités, milieuorganisaties, in de vredesbeweging.

In 1977 verscheen bij de Standaard Uitgeverij mijn boek *Een politieke identiteit voor communisten*, waarin een reeks stellingen van eurocommunistische inspiratie werden uitgewerkt. Louis Van Geyt noemde het in zijn voorwoord 'een vrijblijvend essai'. Ook de specialisten van de CPSU spaarden hun kritiek niet op mijn stelling dat wat er aan reële democratie bestaat in West-Europa het resultaat is van de georganiseerde klassenstrijd. Volgens hen kon democratie in geen enkele vorm bestaan, zolang de arbeidersklasse niet door revolutie de macht had verworven, zoals in de Sovjet-Unie.

De kerk en de hel

De totaliteit van dit werk bracht resultaten op voor de partij. De verkiezingen van '78 betekenden een - weliswaar nog altijd bescheiden - electoraal hoogtepunt in Vlaanderen sedert het begin van de jaren '50, met 1,92%, en in de grote Vlaamse steden met tussen 3 en 4%. Vooral daar waar de plaatselijke lei-

ding de verruiming genegen was, bleek de electorale sterkte langzaam maar zeker te stijgen.

Wanneer dan het 20e partijcongres van de KPb in 1979, ondanks zware weerstand, niet meer kon vermijden het eurocommunisme in de congresbesluiten te vermelden, dachten we dat de kogel door de kerk was en dat men nu met kracht op de ingeslagen weg kon doorgaan. "We hebben ongelijk gehad zo lang te aarzelen" verklaarde voorzitter Van Geyt.

Vandaag weten we dat ons optimisme ons tot een schromelijke vergissing heeft geleid: de term eurocommunisme werd ingevoerd om hem beter te kunnen begraven.

De compromistekst van het 20e congres luidde als volgt:

"De strategie van de KPb, van brede bondgenootschappen tegen de monopolies en het imperialisme in de voor onze arbeiders- en democratische beweging specifieke vormen, deze strategie van het front van vooruitstrevenden, werd in alle onafhankelijkheid uitgewerkt. Ze vertoont gemeenschappelijke kenmerken met de doelstellingen van verscheidene communistische partijen in West-Europa en zelfs in andere continenten, partijen waarvan de strijdvoorwaarden in hun nationale context grosso modo gelijkaardig zijn. Dat is wat het eurocommunisme wordt genoemd; het is de grondslag van onze solidariteit met de socialistische landen en met de revolutionaire en vooruitstrevende krachten in de wereld."

Deze definitie van het eurocommunisme - de enige die ooit officieel door de KP werd aangenomen - herleidt het begrip tot enkele slogans, en slaagt er zelfs in het te laten doorgaan als een element van solidariteit met regimes waarvan men op z'n minst afstand moest nemen, wilde men zijn eigen democratische opstelling geloofwaardig maken.

Die formele stellingname voor het eurocommunisme werd nooit onderbouwd door enig theoretisch werk vanwege de KP-leiding, die gewoon doorging met haar eindeloos onvruchtbaar geschipper tussen de beide strekkingen. Dit hield de partij zodanig bezig dat ze zelfs niet merkte welke fundamentele maatschappelijke veranderingen er plaatsvonden, veranderingen die uiteindelijk alle dogma's zouden ondergraven waarop haar activiteit berustte. De neostalinistische fractie binnen de leiding had weliswaar ingebonden als gevolg van de druk van de vernieuwende opvattingen binnen de partij, maar ze wachtte haar moment af om terug te slaan. Ondertussen maakte ze wel bij elke gelegenheid duidelijk dat het eurocommunisme niet wenselijk was.

Wanneer het binnen de redactie van het internationale tijdschrift van de communistische beweging *Problemen van Vrede en Socialisme* tot een ernstig conflict kwam naar aanleiding van een artikel van mijn hand over ons 23e congres, liet de leiding mij de zaak helemaal alleen uitvechten.

In het gewraakte artikel had ik, als ondervoorzitter van de KPb, geschreven over de mensenrechten in sommige socialistische landen, dat ze "gehinderd werden door administratieve en repressieve methodes". Hoofdredacteur Zardov weigerde de tekst te publiceren omdat hij hem beschouwde als een "inmenging in binnenlandse of interne partijaangelegenheden", wat "zou kunnen bijdragen tot de verergering van de betrekkingen tussen zusterpartijen". Hij stelde voor de tekst te wijzigen, voorstel waarop ik niet inging. Daarop werd mijn tekst voorgelegd aan de vertegenwoordigers van alle communistische partijen. Een aantal partijen, waaronder de Italiaanse, Franse, Britse, Japanse en Hongaarse onthielden zich van commentaar, wat in de gegeven omstandigheden

betekende dat zij geen bezwaar hadden tegen de tekst ofwel van mening waren dat zij geen censuur hadden uit te oefenen op een artikel van de ondervoorzitter van een zusterpartij. Een twintigtal partijen hebben stelling genomen tegen de hierboven aangehaalde inhoud van het artikel. Sommige hebben in hun stellingname terzelfdertijd het eurocommunisme verketterd. De argumenten van de anti's waren meestal van hetzelfde allooï:

"de voluntaristische interpretatie vergemakkelijkt het spel van de bourgeoispropaganda" (KP-Tsjecho-Slowakije); "die kritiek vervoegt de anti-sovjet en anti-communistische krachten in hun eigen land" (KP-USA); "het artikel is in tegenstelling met de objectieve realiteit" (KP-Turkije); "het artikel is een totale vervalsing van de realiteit" (KP-Guatemala); "water op de molen van het imperialisme" (KP-Argentinië).

De vertegenwoordiger van de Poolse communisten hield een meer genuanceerd betoog, waarbij hij wees op de afwezigheid van repressie in zijn land en suggereerde dat de communistische partijen in het kader van de regelmatige contacten alle mogelijkheden hadden om hun kritische opmerkingen over te maken, zodat ze niet publiekelijk in het tijdschrift moesten verschijnen...

Ook na dit georganiseerde offensief tegen mijn artikel, weigerde ik het te wijzigen. De hoofdredacteur besliste uiteindelijk het in zijn oorspronkelijke vorm te publiceren, met als voetnoot dat deze bijdrage uitsluitend de mening van kameraad Turf vertolkte. Een feit zonder voorgaande in de geschiedenis van dit tijdschrift, gekenmerkt door zijn dienstbaarheid aan de CPSU.

In heel deze principiële probleemstelling: 'Heeft een vertegenwoordiger van een communistische partij al dan niet het recht open-

lijk kritiek uit te oefenen op de CPSU?' heb ik nooit enig teken van solidariteit gekregen van de overige leden van het Politiek Bureau van de KP, integendeel.

Tijdens de eerste jaren na het 23e congres kwam het meerdere malen tot openlijke conflicten tussen de partijleiding en de leden die de eurocommunistiche benadering genegen waren en die zich vaak uitdrukten in de partijbladen *De Rode Vaan* en *Le Drapeau rouge*. Reeds in maart 1980 hadden vierentachtig Franstalige partijleden uit verschillende federaties, overwegend intellectuelen, een uitgebreide tekst naar het Centraal Comité gezonden, met de vraag eindelijk werk te maken van de democratische werking van de partij. De ondertekenaars stelden vast dat de interessante beslissingen van de voorbije congressen dode letter bleven en vroegen zich af of *"teveel de kerk in het midden van het dorp houden niet betekent de hel in de partij bestendigen?"*

De partijleiding werd ongerust. Tijdens een zitting van het Centraal Comité op 27 oktober 1980 sprak Van Geyt namens het Politiek Bureau over het probleem van de "verschillende opiniestromingen" binnen de partij (zonder ooit met name het neostalinisme of het eurocommunisme te vermelden) en stelde hij voor dit probleem... te verschuiven naar het volgende congres.

De problemen stapelden zich intussen op. Het ene incident volgde op het andere. Dit was bijvoorbeeld het geval wanneer in '81 een vijftiental partijmilitanten, onder wie vijf leden van het Centraal Comité en acht leden van de redactie van *Le Drapeau rouge*, samen met een aantal niet-communisten, een open brief stuurden naar het partijblad van de Franse KP, *l'Humanité*, om te protesteren tegen de houding van de PCF in verband met de migranten. Deze kameraden werden uitgenodigd hun autokritiek te doen. Ander voorbeeld: de fede-

RED FABELTA

KPB
KOMMUNISTISCHE PARTIJ

Solidariteitsaffiche van de KPB tegen de sluiting van Fabelta in 1982

ratie Brussel stuurde een uitnodiging naar de Franse eurocommunist Pierre Juquin, lid van partijleiding van de PCF en werd daarvoor stevig op de vingers getikt. Zelfs de humor van een fles wijn, aangeboden als 'cuvée eurocommuniste' tijdens het jaarlijkse persfeest leidde tot een gecrispeerde kritiek vanwege de partijleiding.

In diezelfde periode ging de stalinistisch gedomineerde federatie Luik openlijk in het offensief en weigerde de besluiten van het congres na te leven.

Ontgoocheling

Ook in Vlaanderen werden de eerste tekenen van ontgoocheling zichtbaar bij de jonge intellectuelen, terwijl ikzelf in moeilijkheden kwam. Binnen de partijleiding werd mijn eurocommunistische inzet amper geduld. De meeste Vlaamse leden van de partijleiding voerden steeds obstructie. Daartegenover stond dat ik in mijn thuisbasis, in de meest eurocommunistische federatie, deze van Gent, beschouwd werd als de vertegenwoordiger van de leiding. Zo kwam ik terecht tussen hamer en aambeeld.

De eerste georganiseerde uiting van die ontgoocheling kwam na het verlies bij de verkiezingen van '81 in de vorm van een document *Pleidooi voor een partij van communisten*, ondertekend door een vijftwintigtal militanten, meestal jonge intellectuelen uit Gent, waarbij zich ook enkelen uit Antwerpen, Limburg en West-Vlaanderen hadden gevoegd. In hun uitvoerige tekst maken zij de inventaris van de tegenstellingen tussen enerzijds het boek *Een politieke identiteit voor communisten* en de congresbesluiten en anderzijds de praktijk van de KPb. Zij stellen:

"Ook bij ons werden op het 23e partijcongres van 1979 te Brussel een aantal eurocommunistische opties genomen. In de praktijk echter blijkt de strijd tegen de uitvoering ervan nog allerminst gestaakt; in tegendeel wordt alles in het werk gesteld opdat de 'eurocommunistische illusie' zo snel mogelijk wordt vergeten". En verder: "Velen die oprecht naar de communistische partij zijn getogen om er in een open, en politiek relevante atmosfeer te discuten en te militeren rond nationale en internationale aspecten van de klassenstrijd, hebben tot hun verbazing moeten vaststellen dat de partij - en vooral de partijbestendigen - vaak verkrampt reageren op nieuwe maatschappelijke problemen en ontwikkelingen. Talrijke kwesties worden eerder doodgezwegen of irrelevant geacht om daarna, als uit opportunistische reflex, toch in partijdocumenten of in de Rode Vaan te worden ingekapseld, zonder dat daarover ooit ernstige discussies aan de basis werden gevoerd. Dit heeft veel te maken met de argwaan en de 'probleemangst' van de partijtop; men stelt pas een probleem vast, wanneer er een 'oplossing' of wat daarvoor moet doorgaan, aanwezig is. Men vreest telkens weer de eigen ideologische zwakte. In plaats van eerlijk te erkennen dat bepaalde sociale ontwikkelingen problemen scheppen voor de eigen ideologie doet men maar liever alsof die problemen niet bestaan, ofwel alsof die toch niet zo essentieel zijn. Daardoor loopt de partij vaak achter op wat er in de maatschappij leeft".

"Ondertussen", vervolgen de auteurs, "beseffen wij ook dat de stalinistische overtuiging niet zomaar biologisch zal verdwijnen; daartoe is politiek-ideologische strijd vereist en die strijd kan pas gevoerd worden wanneer men de invloed van het stalinistisch engagement in onze partij erkent en bestrijdt. Wij zijn daar niet even gerust in als Jef Turf waar deze stelt dat de 'onvoorwaardelijken of autoritairers steeds minder van belang zijn in de partij'. In tegendeel zouden zij zich wel eens voorlopig gedeisd kunnen houden om op het ge-

paste moment toch nog hun slag thuis te halen."
Voorwaar een perfecte voorspelling.

De KP, gedomineerd door de conservatieve fractie die het eurocommunisme in theorie en praktijk verafschuwde, reageerde amper op dit noodsignaal. Het werd eerder ervaren als een opluchting wanneer die lastigaards de KP verlieten omdat zij helemaal geen gehoor meer kregen. Het werd een ware hemorrhagie. De jonge intellectuelen verlieten massaal de partij waarin zij tevergeefs gepoogd hadden vernieuwing te brengen.

Adieu en merci

In maart 1983 werd die leegloop afgerond met het ontslag van Koen Raes. Hij was zowat anderhalf jaar uit de beweging verdwenen wegens de voorbereiding van zijn proefschrift en ontdekte bij zijn terugkeer een onveranderde toestand. In een brief zette hij de redenen voor zijn ontslag op een rijtje:

"Ik ben na de afwerking van mijn proefschrift her en der gaan informeren over handel en wandel van de partij en ben tot de conclusie gekomen dat er niets wezenlijks veranderd is. Dat had ik enigzins kunnen vermoeden. De kritieken, in de tekst van weleer (Pleidooi voor een partij van communisten) geformuleerd, waren van die aard dat zij voor een oplossing grondige veranderingen vergden van de partij-structuur, het apparaat en de mentaliteit. De personalistische verhoudingen binnen de partij, evenals een socio-politiek klimaat waarin de KP sterk in het defensief werd gedrongen, zijn van die aard dat een werkelijke vernieuwing uitgesloten is, om het ietwat grotesk uit te drukken; er zijn momenten in de geschiedenis waarin een structuur en een geheel aan posten en posities door hun voortbestaan alleen maar hun overbodigheid steeds duidelijker aan de op-

pervlakte doen komen, alle uiterst waardevolle inspanningen van de basis, en door individuen aan de top, ten spijt. Voor de KP is de eurocommunistische stroming in een kramp i.p.v. in een nieuw élan verzand, en ik zie weinig tekenen die in een andere richting wijzen.

De tweede reden voor mijn ontslag is daarmee verbonden. Ik besef dat mijn rol in de partij alleen nog maar kan worden opgevat als die van de kritikaster, van de 'verrader' zoals sommigen het zullen uitdrukken. Als niet-lid ben ik tenminste verlost van de taak ofwel de KP aanhoudend intern te bekritisieren, ofwel volkomen onverdedigbare partij-tactieken en -standpunten te moeten justifiëren".

Koen Raes noemt nog een derde reden voor zijn ontslag:

"Globaal en relatief gesproken bestaan er in feite voor de individuele militant geen wezenlijke verschillen meer tussen SP en KP. Beide partijen lijken in hun bureaucratische zelfgenoegzaamheid erg veel op elkaar en het is vnl. het feit dat de ene partij enige en de andere geen enkele macht heeft, dat hen van elkaar doet verschillen. Er gaat van de KP geen werkelijke inspirerende dimensie uit, noch op het praktische, noch (zéker niet) op het theoretische vlak. Een basisdemocratische impuls blijft er afwezig, en in alle problematieken (noord-zuid problematiek, klassestrijd, bewapeningsproblematiek, democratieproblematiek, nationaliteitsvraagstuk en feminisme) neemt de partij halfslachtige of halfzachte standpunten in."

"De KP heeft echter te veel verleden", zo gaat Raes door, "waarmee ze én intern en tegenover de buitenwereld niet in het reine kan komen. En de KP zit nu eenmaal vol mensen die gedoemd zijn aan het partij-apparaat verknocht te blijven om allerlei extra-politieke redenen. Zij zal dus wel op één of andere manier noodgedwongen blijven voortbestaan en 'aansluiting zoeken', maar haar geloofwaardigheid, die is ze kwijt. Dat is een historisch-contextuele vaststelling die ik zonder enige vreugde maak en die niets afdoet aan het respect

dat ik sommige KP-ers blijvend zal toedragen.” Koen Raes besluit zijn brief, persoonlijk aan mij gericht (“*omdat je m.i. de enige bent tegenover wie ik nog behoefte voel me te legitimeren*”) met “*Kameraadschappelijke groeten, maar wel met een grote teleurstelling, want eurocommunist, dat blijf ik*”.

De stalinistische Pyrrusoverwinning

Met het ontslag van Koen Raes werd het overlijdensbericht van het eurocommunisme in de KP definitief getekend.

Het eurocommunisme als dusdanig is tijdens de daaropvolgende jaren volledig van het internationale toneel verdwenen, ook omdat het voor een deel berustte op achterhaalde socio-politieke verhoudingen en teveel verbonden was met de traditionele communistische partijen. Ten gronde echter bieden de grondbeginselen van het eurocommunisme voor zover mij bekend, het enige ernstige en theoretisch gefundeerde verweermiddel tegen het vernietigende en dictatoriale neoliberalisme, de huidige bijbel van alle bewindspartijen in Europa en de hoeksteen van de Europese Unie, dat bezig is onze broze democratie volledig te liquideren.

De ‘overwinning’ van de neostalinisten, na de leegloop van de jonge intellectuelen, moest alleen nog doorgetrokken worden tot op het persoonlijke vlak. De nederlaag van het eurocommunisme binnen de partij betekende ook mijn persoonlijke partijpolitieke einde. Dat is echter een ander verhaal, dat ooit wel eens verteld zal moeten worden, omdat het een goed beeld geeft tot welke methodes een totaal geïsoleerde partijleiding zonder basis zich kan verlagen.

De KP die vóór, tijdens en na de oorlog, tot in de jaren '70, een bakken was voor velen, een tehuis voor talloze moedige militanten, en die bovendien de verdienste had een vernieuwend politiek perspectief te bieden, verdiende een ander lot dan haar werd beschoren door de neostalinistische leiding. Deze ontdekte slechts de waarde van de fundamentele kritiek nadat de Sovjet-Unie en de CPSU, met alles wat daarbij hoort, verdwenen in de chaos van het postcommunisme. Haar epigonen wierpen zich zowaar op als deskundige analisten van het stalinisme. Met grote kennis van zaken.

Jef Turf (Mechelen, 1932). Werd lid van de KP in 1953. Na zijn studies kernfysica aan de Gentse universiteit, werkte hij voor het KMI in Dourbes. Zijn engagement in de KP en zijn openhartigheid over de gevaren van kernwapens bemoeilijkten zijn wetenschappelijke carrière. In 1963 werd hij vrijgestelde van de KP-federatie Gent-Eeklo. In de KP werd hij onder voorzitter, voorzitter van de Vlaamse Raad en politiek directeur van De Rode Vaan. In 1988 werd hij van alle functies ontheven. Na 35 jaar lidmaatschap en 25 jaar voltijds politiek engagement werd hij freelance journalist.

Louis Van Geyt na de parlamentsverkiezingen van 1974